

МУЗЕЈ НА МАКЕДОНИЈА
MUSEUM OF MACEDONIA

МОЗАИЦИТЕ ОД ШТОФ НА ВЕЛКО НИКОЛОВ
THE CLOTH MOSAICS OF VELKO NIKOLOV

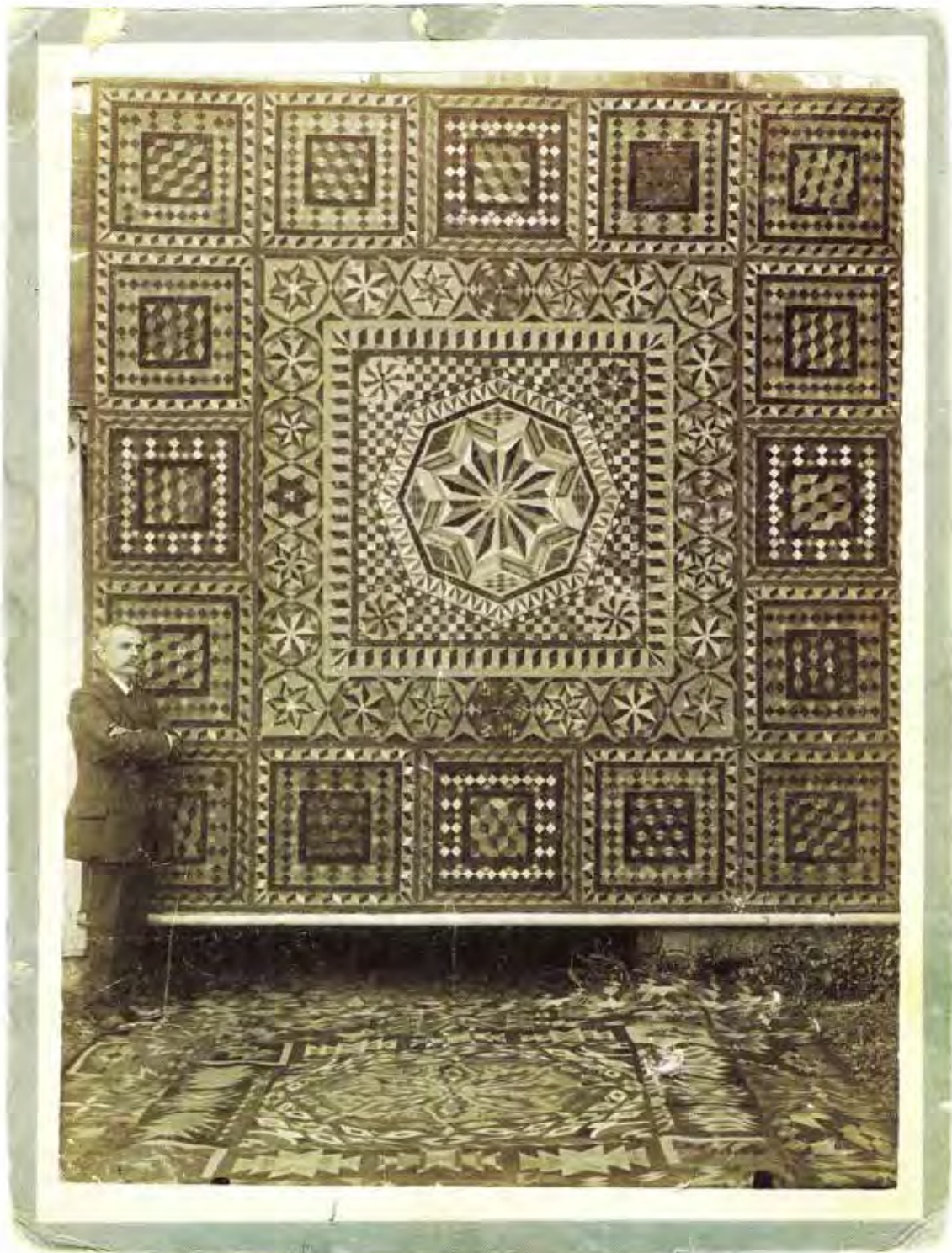
Јасемин Назим

Jasemin Nazim

МОЗАИЦИТЕ ОД ШТОФ НА ВЕЛКО НИКОЛОВ
THE CLOTH MOSAICS OF VELKO NIKOLOV

1. Велко Николов со килимите од штоф. Снимен најверојатно помеѓу двете светски војни во Битола.
Velko Nikolov, with his mosaic carpets. Bitola, c. 1920s.

Откривање на делата на мајсторот по игра на случајот

Покрај својата единственост и необичност, една ракошна ткаеница како да заталкала во збирката на текстилна покуќнина на Музејот на Македонија. Се работи за килим по сè различен од другите градски килими од музејската збирка ткаени во XIX и XX век, но практично, и од сите музејски збирки во Македонија и пошироко на Балканот. Килимот е направен од разновидни парчиња индустриски волнен штоф, исечени во едноставни геометриски фигури и пошчени така што прават сложена композиција, со клузивен визуелен ефект, сличен на старите мозаици во камен. Килимот, купен во 1955 година од Никола Николовски, е заведен во музејската документација под влезен број 5574, каде што е наведено дека во 1881 година го изработил Велко Николов, кројач од Крушево. Килимот - мозаик со децении остена единствениот примерок од својот вид, потполно неклоплив во ниту една група на килими од музејската збирка, обвинен со мистеријата за своето потекло и настанок. (кат.бр. 1)

Единствена трага во одгатнувањето на приказната за овој исклучително вреден уникат беше една стара црно-бела фотографија сочувана во Музејот, на која се гледа килим изработен во истата техника и со многу слична орнаментика, закачен на ѕид, а на земја е послан друг таков килим со орнаментика која наликува на нашите традиционални ткаени волнени килими. Покрај килимите стои средовечен маж, облечен во градски костум. На позадината на фотографијата, ракописно, со молив е напишано „Крушевски мајстор - родум Белушински Велко изработил го овој килим од разни парчиња штоф – 1876 Инв. бр. 5574 ...“. (сл. 1)

Иако изразените сличности помеѓу килимите на фотографијата и нашиот експонат јасно укажуваат на истата мајсторска рака, енигмата за неговото

An unexpected discovery of the works of the master craftsman

One unique and unusual piece, a splendid cloth carpet, looks as if it had strayed in the collection of textile furnishings of the Museum of Macedonia in Skopje. This large carpet has nothing in common with the traditional woolen tapestry woven rugs - kilims, from the Balkans and Macedonia, dating from the late 19th and early 20th century. It is made of numerous pieces of woolen cloth, cut into simple geometric shapes and sewn together creating a complex composition with illusive visual effects, similar to the ancient stone mosaics. The carpet was purchased in 1955 from Nikola Nikolovski, and the museum records state that it was made by Velko Nikolov, a tailor from Krushevo, in 1881. The origin and history of this single piece remained a mystery for many years. (cat.no. 1)

The only clue for revealing the story of this exclusive piece was an old black and white photograph kept in the museum's archives. It shows a carpet made in the same technique and with a similar geometric composition as the museum item, hanging on a wall. There is another carpet on the photo, spread on the ground and made in the same technique; however its ornaments resemble the motifs used in traditional Macedonian kilims. Next to the carpets stands a middle-aged man, dressed in a modern suit. On the back of the picture, words written with a pencil by the museum curator can be read: "A craftsman from Krushevo – born Belushinski Velcho has made this carpet from various pieces of cloth – 1876. Inv.no. 5574 ...". (fig. 1)

Although the striking similarities between the carpets on the photo and the one from the museum collection point to the same master's hand, the enigma of its origin was not resolved, as the carpet registered in the museum entry book under the number 5574 was not at all on the picture. The carpet kept in the museum resembled the one hanging on the wall, with

потекло продолжи, зашто килимот бр. 5574 воопшто не беше на снимката. Ниту оној што виси на ѕид ниту, пак, посланиот на земја. Музејскиот примерок многу наликуваше на закачениот килим, имаше иста композиција со централна осумаголна ѕвезда и бордура со големи квадрати. Овие скудни податоци, како и уникатноста на килимот, укажуваа дека е можно да се работи за истиот мајстор кој во влезната книга е именуван како Велко Николов, а на фотографијата како Велчо Белушински. Но, кој бил тој, кога живеел и каде се наоѓаат килимите од фотографијата, остана неразјаснето.

Загатката почна да се разоткрива кога сосема случајно, дојдена по некоја своја работа, на вратата од мојата канцеларија во Музејот на Македонија тропна една за мене непозната жена. Гледајќи ги килимите во просторијата, госпоѓата која се претстави како Јелена Еманова, ми кажа дека нејзиниот дедо изработувал килими направени од парчиња штоф. На старата фотографија со мајсторот на килимите од штоф, што ја покажав, госпоѓа Јелена веднаш го препозна својот дедо, Велко Николов. Така, со оваа чудна игра на случајот, приказната за необичниот мозаик од текстил почна да се отплеткува.

Оваа неверојатна средба ја доживеав како да сум пронашла некое старо закопано богатство, а како што подоцна разбрав, случката ѝ остави длабок впечаток и на госпоѓа Еманова. Веројатно токму затоа, неколку години подоцна, таа неочекувано ми се јави и ми соопшти дека со сестра ѝ, Лидија Николовска, решиле да му го подарат на Музејот килимот што се наоѓаше на старата фотографија, (сл. 1, кат.бр. 2) а им останал во наследство од мајка им Фанија, ќерка на Велко Николов. Со килимот подарија и две торби кои тој ги изработил во истата техника. (кат.бр. 3 и 4)

Овој непроценлив подарок на внуките на Велко Николов беше повод да го започнам истражувањето на неодгатнатиот дел од приказната за мајсторот и неговите килими: како и во кои околности настанале овие уметнички дела кои изгледаат како да се изработени во некое европско ателје и, по некој случај, стасале во нашиот вилает.

a central eight pointed star and a wide outer border with large squares. The information written on the back of the photo and the one from the entry book tell us that the carpet was made by a tailor from Krushevo, a small town in Macedonia. The specificity of the carpets hinted that they might be the work of the same master; however two different names were listed: Velko Nikolov in the register, and Velcho Belushinski at the back of the picture. Thus, who the man was and where the carpets from the photo are, remained unsolved.

This riddle began to reveal when, quite accidentally, a woman knocked at the door of my office looking for somebody else. Noticing the woven kilims in the room, the woman, who introduced herself as Yelena Emanova, remarked that her grandfather had manufactured carpets of pieces of woolen cloth. Quite surprised, I showed her the old photograph with the mosaic carpets. She immediately recognized her grandfather Velko Nikolov and the carpets he had made. And so, by pure chance, the story of the strange mosaic carpet began to reveal.

I felt as if I had found a hidden treasure and, as Mrs. Emanova told me later, this meeting made a strong impression on her, as well. Several years later she unexpectedly called and told me that she and her sister Lidiya Nikolovska had decided to donate to the museum the cloth carpet which they inherited from their mother Faniya, a daughter of Velko Nikolov. That was the carpet from the old photo. (fig. 1, cat.no. 2) They also presented to the museum two bags, also made by Velko in the same patchwork technique. (cat.no. 3 and 4)

These invaluable gifts from the granddaughters of Velko Nikolov motivated me to start researching the unknown parts of the life story of Velko Nikolov and the history of his cloth mosaics.

Мозаици од текстил

Велко Николов ги изработувал своите мозаици од текстил со сопствена варијанта на техниката која што во светот е најмногу позната како пачворк. Неговите мозаици се направени од различни парчиња волнен штоф исечени во геометриски форми и сошени така што прават мозаична слика (сл. 10, 11). Тие имаат постава и посебен вид на среден слој кој е фиксиран со лепило (сл. 18, 19). Долгата историја и географската распространетост на пачворкот и на прошиените ткаенини со исполна, какви што се и нашите јоргани, е посведочена во археолошките и ликовните извори. Овие две различни вештини и техники имаат посебни развојни линии. Додека од предметите изработени во пачворк техника се рециклирале употребените ткаенини, од штепуваните ткаенини со исполна се изработувале облеки и покривки кои обезбедувале топлина и заштита.¹ Покривките за кревет во пачворк техника, кои се изработувале во Велика Британија во XVIII и XIX век, најчесто во себе ги соединувале и двете функции, вклучувајќи ја тука и декоративната. Лицето на овие покривки е направено од парчиња памучни, волнени или свилени ткаенини, искроени во посебни форми и сошени на рака со игла, формирајќи сложени мозаични слики. Помеѓу лицето и поставата на покривките има исполна од волна или памук и сите заедно се прошиваат и соединуваат со декоративни штепови, но имало и украсни пачворк прекривки за кревет без исполна и прошивки. Овие покривки, во англиското говорно подрачје наречени килтови, ги изработувале жените за свои домашни потреби, но и мажите – професионални кројачи, војници или морнари изработувале исклучително убави примероци.² Преку иселениците, нивната изработка се проширува од Европа во САД и во Австралија, каде што сè уште се омилено женско хоби.

Во северна и централна Европа во XVIII и XIX век се изработувале сидни украси и прекривки за маси, за

Cloth mosaics

The cloth mosaics of Velko Nikolov are made in a specific variant of the patchwork technique. They are made of pieces of various woolen cloths, cut in geometric shapes and joined together in a mosaic pattern. (fig. 10, 11) They are pieced together with seam allowances of 2-3 mm on the reverse, unlike the inlaid intarsia performed in Europe made with no seam allowances. The mosaic carpets of Velko have a linen lining as the quilts, but they are not padded and quilted, instead they have inlaid pieces between the top and the lining, fixed with gauze and glue. (fig. 18, 19) The long history and geographical distribution of patchwork and quilting are confirmed in the archaeological, visual and written sources. Patchwork production was based on reuse of textiles, whereas quilted clothes and covers provided warmth and protection.¹ The patchwork bedcovers from Great Britain in the 18th and 19th century were made of a top layer made from different fabrics, hand-sewn in decorative patterns, a back lining and an optional filling layer of wool or cotton, quilted in. Patchwork quilts were predominantly domestic production where women played a central role, but there were also men who produced exquisite pieces.² The tradition of making quilts in this fashion was taken to America by the Pilgrims, and now it is spread all over the world as an industry and a favorite pass-time.

In the eighteenth and nineteenth centuries, in Northern and Central Europe, pictorial textiles, called inlaid or intarsia patchwork, cloth mosaics or textile pictures were used in churches and well-to-do households as wall hangings and covers. They are made of small sections of fulled woolen cloth, cut in shapes and then sewn together without seam allowances and no support fabric. Joined together, those pieces create complex images with scenes from everyday life or historic events, religious imagery, or purely ornamental

домашни и црковни потреби, изведени во една посебна техника наречена интарзија во текстил, мозаик од ткаенини, текстилни слики и слично. Тие се правеле од бројни мали парчиња волнени, валани ткаенини што не се ресат, иссчени во потребните форми и соединети со шиене без преклопување на рабовите. Вака склопените парчиња формираат сложени слики на кои се прикажани сцени од секојдневниот живот со бројни човечки, животински, растителни и геометриски мотиви, но и такви со верска или историска содржина, а поретко се наоѓаат со исклучиво геометриска орнаментика. Ги изработувале најчесто професионални кројачи, истакнувајќи ги преку нив и своите мајсторски вештини. Во XIX век, дел од овие изработки се изложувале на големите светски изложби, како во Париз и Лондон, или се покажувале на комерцијални патувачки изложби.³

Во светските музеи се чуваат бројни примероци и од двата типа на мозаици од текстил. Нивната културна, историска и уметничка вредност е високо вреднувана. Последниве години се направени две исклучително значајни изложби на мозаици од текстил. Едната е организирана од музејот „Викторија и Алберт“ во Лондон, на која во најголем број се прикажани покривачи од пачворк и штепувани јоргани од едно парче, и помал дел на волнени интарзии од Британија од 1700-тата година до денес.⁴ На другата изложба – проект, организирана од Музејот на европската култура од Берлин, во соработка со неколку други музеи, се презентирани интарзии од волнен штоф од повеќе европски земји од 1500-тата година до денес.⁵

Во Македонија нема постари податоци за локална изработка или увоз на текстилна покуќнина во пачворк техника. Нешто најслично на Балканот, што може да се спореди со европските интарзии во текстил, се т.н. бањалучки сеџади, килими со орнаментика изведена со аплицирани парчиња на волнен штоф, спомнувани во турските документи од XVII-XVIII век,⁶ а некои се сочувани во турските и европските музеи.⁷ Прошиените ткаенини со полнеж на Балканот и во Македонија стасуваат и се одомаќуваат со османлиските освојувања. Тие се користат за изработка на некои видови горни облекуви во состав на традиционалната македонска народна ношија, како и за покривачите за спиење, кај нас многу

designs. They were made by professional tailors as symbols of their professional skills. In the nineteenth century some of those mosaics were exhibited on the great world fairs or traveling exhibitions.³

The cultural, historic and artistic values of both types of textile mosaics are highly valued, and numerous patchwork masterpieces are kept in the museums throughout the world. Historic patchworks were presented to the public on two ground breaking exhibitions. In 2009, the Museum of European Culture from Berlin, in collaboration with several other museums organized the exhibition “Inlaid Patchwork in Europe from 1500 to the Present”.⁴ In 2010, Victoria and Albert Museum from London presented quilts and patchworks from Great Britain at the exhibition “Quilts 1700-2010 Hidden Histories, Untold Stories”.⁵

Local manufacture or import of any kind of patchwork is not confirmed in Macedonia prior to the early twentieth century. In the seventeenth and eighteenth century a distinctive type of prayer rugs, the so-called *Banaluka seccade*, were produced in the Bosnian town Banya Luka.⁶ Some of them are preserved in the Turkish and European museums. They were made of cut pieces of felted woolen cloth stitched on a background cloth, creating elaborate oriental patterns. Arseven describes them as appliquéés, while Claire Rose as stitched inlay.⁷ On the other hand, padded and quilted textiles were manufactured and used in the Balkans only after the Ottoman invasions in the 14th-16th century. Oriental quilts, called *yorgan*, were used as sleeping covers by the local Muslims and the urban Christian population. Some of the traditional peasant garments in Macedonia were made of padded and quilted materials. The top layers of the quilts and garments were made from one piece of cloth, often decorated with embroidery or braids.⁸

In the early twentieth century some simple pieces of patchwork were manufactured in Macedonia, most probably as an influence from the west. Between the two world wars, the tailors and some housewives made patchwork coverlets for babies (fig. 2), bedspreads, table cloths, wrappings for wedding presents and even some quilts from different pieces of linen, silk and woolen cloth. They were usually made of larger rectangular pieces with no ambition to achieve complex patterns.⁹

користените јоргани.⁸ Но, лицето и опачината на овие прошиени облеку и јоргани се изработени од едно парче ткаенина и евентуално дополнително се украсени со вез или гајтани. Допрва, во првата половина на XX век, во градските средини во Македонија се документирани некои помали и едноставни изработки од сошиени парчиња ткаенина. Во периодот меѓу двете светски војни, кројачите или домаќинките изработувале мали покривки за кревет, за бебиња (сл. 2) или за на маса, како и бовчи за дарови од парчиња платно, свила или волнен штоф. Овие предмети најчесто биле направени од помал број парчиња, и тоа правоаголници, без намера со нивното комбинирање да се изведе посложена орнаментика.⁹

Килимите и торбите изработени од мајстор Велко Николов, освен по општите принципи и техники на изработка, не може да се стават прецизно во ниту една од двете групи вообичаени во Европа - интарзиите од текстил и пачворк покривките. Како и првата група, тие се изработени од парчиња волнен штоф, но не се сошиени во техниката на интарзија, без рабови, туку се соединети со машински бод и со мал составен раб на опачината. На опачината имаат нашиено постава од памучен материјал, како и јорганите, но немаат исполна од волна или памук и не се проштепувани. Намената им е, исто така, поинаква, се користеле за постилање на подот во гостинските одаи. Сепак, килимите и торбите на мајстор Велко ни малку не заостануваат по својата уметничка вредност и техничка перфекција зад најубавите и најценетите стари европски мозаици од текстил. Токму заради нивната мајсторска и уметничка одличност која ги става рамо до рамо со европските првенци во својата категорија, станува загадочно отвореното прашање: како ваквите необични предмети се нашле среде Балканот, во Македонија?

2. Покривка за бебе (детал). Пачворк, свила. Скопје, почеток на XX век, Музеј на град Скопје.
Baby coverlet (part). Silk patchwork. Skopje, early 1900s.
Museum of the City of Skopje.

The mosaic carpets and bags made by Velko Nikolov are not made in exactly the same techniques as the patchworks made in Europe or in Asia. Their geometric design is unique, and unlike the other quilted and inlaid patchworks those carpets were used as floor covers. The mosaic carpets and bags of Velko Nikolov, made with artistic excellence and technical perfection, could be compared to the most outstanding European textile mosaics. How was it possible to create those unusual works of art in Macedonia, where nothing similar had ever been produced before?

3. Велко Николов
Velko Nikolov

Животната историја на мајстор Велко Николов – делови од мозаикот

Не се обидам да го најдам одговорот за тоа како се создале овие неочекувано вредни дела следејќи го животниот пат на мајстор Велко Николов преку сеќавањата на сестрите Јелена и Лидија,¹⁰ внучки на Велко, кои се базираа на раскажувањата на живната мајка, Фанија Еманова, ќерка на Велко; потоа на нивната баба Елена, родена Секулова, како и на податоците од историските извори и литература.

Велко Николов е роден во 1867 година во селото Белушино, кое се наоѓа помеѓу Крушево и Македонски Брод. Кројачкиот занает го учи и живее во Крушево до 1903 година, кога се сели во Битола каде што продолжил да живее сè до својата смрт во 1930 година. Животниот век Велко го поминува во еден од најнеобичните периоди на европската историја, кој е исклучително важен и пресвртен за истори-

The life story of Velko Nikolov – pieces of a mosaic

I will try to find the answer to this unusual phenomenon by reconstructing the life story of Velko Nikolov, with the help of the sisters Yelena and Lidiya,¹⁰ granddaughters of Velko, who knew about him through the stories of their mother Faniya Emanova, daughter of Velko, their grandmother Elena, wife of Velko and through some other relatives, as well as by researching historic records and literature.

Velko Nikolov was born in 1867 in the mountain village Belushino, situated between the small towns of Krushevo and Makedonski Brod in Macedonia. He moved to Krushevo as a child, started working there as a tailor and got married. In 1903 he moved to Bitola where he lived, with some intervals, until his death in 1930. He lived during one of the most turbulent periods of European history, but also a turning point in the history of Macedonia. Some of the most dramatic

Вид на понтоноот на
Крушево околу 1900г.

јата на Македонија. Тоа се последните децении од постоењето на повеќевековната Османлиска империја, етаблирањето на националните држави на Балканот, артикулирањето на македонското национално ослободително движење и Илинденското востание во 1903 година, Младотурската револуција од 1908 година, Балканските војни во 1912 и 1913 година и повлекувањето на Османлиите од Балканот, Првата светска војна 1914-1918 година и

events of this period happened exactly in Krushevo and Bitola. During the last decades of the Ottoman rule, the Macedonian national liberation movement was articulated, and the Ilinden Uprising, with its center in Krushevo, took place in 1903. The revolution of the Young Turks in 1908 started in Bitola. Bitola was also in the midst of devastating battles during the Balkan Wars in 1912 and 1913 and the World War I.¹¹ It is impossible to understand how in this unprecedented

5. Активисти на Неделното училиште „Св. Кирил и Методиј“, од Крушево, 15.XI.1898. Велко Николов седи, четврти од десно.
Activists of the Sunday school "Ss.Cyril and Methodius", Krushevo, November 15, 1898. They were members and supporters of the Internal Macedonian Revolutionary Organization. Velko Nikolov sitting fourth from the right.

дефинитивната поделба на Македонија помеѓу соседните балкански држави.¹¹ Невозможно е да се сфати како вонвременската убавина на килимите на мајстор Велко настанала во историски контекст кој како да нема пандан по својата разорност и епска трагичност. Особено затоа што многу значајни настани од овој период се случуваат токму во градовете каде што живеел Велко - Крушево и Битола, и несомнено имале огромно влијание на текот на неговиот живот.

Своето родно село Белушино, каде што живеело мешовито христијанско и муслиманско население,¹² Велко го напушта заедно со мајка му и сестра му, откако татко му го убиваат Турците.¹³ Вдовицата со своите деца во Крушево ја прифаќаат семејни припадници. Можно е, тоа да бил некој од фамилијата Каревци кои се доселиле во Крушево од Селце, село во непосредна близина на Белушино, зашто, според семејното сеќавање, Каревци и Николови биле деловници. Мајката на Велко ги израснува децата работнички како ткајачка. Во тоа време, ова било вообичаено занимање на вдовиците и сиромашните жени. Велко, кој според внуките бил образуван и имал своја лична библиотека, веројатно се описменил и настапувал во некое од црковните училишта во Крушево. Кројачкиот занает го учи во Крушево, можеби кај семејството Секулови. На почетокот на деветосеттите години од XIX век, Велко се оженил со Елена од богатото крушевско трговско семејство Секулови. Елена Николова родила десет деца, но само три ѝ останале живи – синот Никола, роден во Крушево во 1894 година, ќерката Славка, родена во 1902 година во Крушево и ќерката Фанија, родена во Битола во 1905 година.

На почетокот на XX век, Крушево, според К'нчов, имало 9350 жители.¹⁴ (сл. 5) Населението главно се издржувало со занаетчиство. Власите и Македонците од Крушево, како трговци и занаетчии, работеле низ целиот Балкан, а стасувале и до Блискиот Исток и Виена. Меѓу крушевските занаетчии имало и многу кројачи и шивачи, од кои многумина работеле во туѓина.¹⁵ На преминот од XIX во XX век Крушево е во центарот на македонското ослободителното движење, кое Велко го поддржувал и финансиски го помагал. Елена, сопругата на Велко,

and tragic historical context Velko Nikolov succeeded to create and manufacture his extraordinary cloth mosaics.

After his father had been killed by the Turks Velko left his village Belushino,¹² together with his mother and sister.¹³ They settled in Krushevo where they had some family friends. It is possible that it was someone from the Karev family who had come to Krushevo from Seltze, a neighboring village to Belushino, as according to the family memories the Karev and Nikolov families had common ancestors.¹⁴

The mother of Velko earned her living by weaving for others. In that period it was a common occupation of widows and poor women. Velko, who according to his granddaughters was educated and had his own small library, had probably attended some local church school. He was a tailor apprentice possibly with the Sekulov family. In the early 1890's Velko married Elena, a daughter of the wealthy family Sekulov. Elena Nikolova gave birth to ten children, but only three of them survived: the son Nikola born in 1894 in Krushevo, the daughters Slavka, born in 1902, also in Krushevo, and Faniya, born in 1905 in Bitola.

At the turn of the century Krushevo had about 9000 inhabitants.¹⁵ (fig. 4) Most of the men were craftsmen or merchants. Lot of them worked throughout the Balkans and also reached as far as Istanbul, Cairo and Vienna. In Krushevo there was a considerable number of tailors and some of them also worked abroad.¹⁶ In this period the town was in the center of the Macedonian liberation movement. Velko became a member of the Krushevo branch of the Internal Macedonian Revolutionary Organization in 1896, and financially supported the organization.¹⁷ (fig. 5)

In the spring of 1903, just few months before the Ilinden Uprising, Velko moves to Bitola with his wife and children. He had already had a house built there. That house is still standing in Bitola, but it was sold to another family. His wanted to provide a better life for his family in Bitola, including the possibilities for the education of his children. But due to the turmoil in Bitola, immediately after the Ilinden Uprising in

била една од четирите ќерки на Секула, чии, пак, синови - Веле, Димитар и Сотир биле активно вклучени во подготовките на Илинденското востание. Димитар Секулов бил дел од првото крушевско револуционерно јадро формирано во 1895 година. Според Никола Киров-Мајски, во 1896 година се создале нови градски групи во кои членувал и Велчу Николов Еца.¹⁶ Како што веќе спомнав, неговото семејство било поврзано и со семејството на претседателот на Крушевската Република, Никола Карев, преку кого, веројатно, Велко се вклучил и во активностите на Неделното училиште „Св. Кирил и Методиј“ во Крушево, кое било во служба на револуционерното дело.¹⁷ За ова сведочи и групната фотографија од ноември 1898 година, на која се овековечени членовите на Неделното училиште, меѓу кои се наоѓа и Велко Николов. (сл. 5)

Во пролетта 1903 година Велко со сопругата и двете деца се сели во Битола, каде што веќе имал изградено куќа. Таа денес се наоѓа помеѓу Митрополијата и црквата Св. Богородица, на ул. Ѓуро Ѓаковиќ 45. Сега во неа живее друго семејство кое ја купило од наследниците на Велко. Со преселбата во Битола Велко Николов имал намера да им обезбеди на своите деца подобар живот и можности за школување. Поради несредената ситуација во Битола, непосредно по Илинденското востание, извесно време со семејството престојувал во Скопје. Се вратил назад во исто време со браќата Сотир и Димитар Секулови, во 1904 или 1905 година. Во фондот на браќата Секулови во Битолскиот архив, во писмото од мај 1904 година се споменува преземање на една нова машина, две ножици и две терезии од Крушево, кои веројатно биле од нивниот дуќан.¹⁸ Во декември 1905 година, браќата Секулови отвораат дуќан за продажба на мануфактурна стока во Папуциската чаршија покрај реката Драгор.¹⁹ Некаде во овој период и Велко го отворил својот кројачки дуќан во Битола, но не е познато каде тој се наоѓал и дали бил негова сопственост или, пак, земал под кирија еден од бројните дуќани кои биле вакафски имот на битолските џамии.²⁰

Во текот на XIX век Битола била најважен производен и трговски центар во целата внатрешност на европска Турција. Кон крајот на XIX век Битола имала 40.000 жители²¹ кај кои јасно се забележувало

August 1903, he fled with his family to Skopje. They returned to Bitola in 1904 or 1905 together with the brothers of his wife, Sotir and Dimitar Sekulov. In December, 1905 the Sekulov brothers opened a shop for manufactured goods in Bitola.¹⁸ In the same period Velko opened his tailor's shop, but we have no information whether it was his own or rented, and in what part of the town it was situated.

During the nineteenth century Bitola or Monastir, as the Turks called it, was the most important center for crafts and commerce in the mainland of European Turkey. In the late 19th century it had 40.000 inhabitants.¹⁹ They were gradually abandoning the old Turkish Oriental style of life and accepting the new modern Western European ways. The clothing manufacture of Velko Nikolov thrived with the rise of the local Christian urban class, the new clothing fashion and the market supplied with a variety of imported dress fabrics.²⁰ In his workshop Velko manufactured western style ready-made clothes. He started alone with only one sewing machine and, as his business progressed gradually, hired workers and finally ceased working as a tailor. He only organized and controlled the work.

The relative prosperity of Bitola was interrupted by the two Balkan wars in 1912 and 1913. The Turks were defeated and Bitola was occupied by the Serbs. During World War I (1914-1918) Bitola and its surroundings once more became a center of immense military conflicts. After the war ended, the territory of Macedonia was divided between the neighboring Balkan states. When the new borders between the Balkan states were established, Bitola remained in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians, later Yugoslavia, only 14 km to the north of the Greek border. The city of Bitola that once was an important center of south-west Macedonia now became a marginalized border town.²¹ During the Balkan wars Velko stayed in Bitola, but he fled with his family to Skopje during the WWI, most probably in 1916, after the Serbs had occupied it. Towards the end of the war he returned to Bitola, finding his house and the workshop completely emptied. He acquired a new sewing machine and started making clothes from military garments. In 1922, with a permission from the Chamber of Crafts in Belgrade, from April

постепено преминување од стариот турско-ориентален кон новиот модерен европски начин на живот. Растежот на локалната христијанска градска класа, прифаќањето на западната мода во облекувањето, како и пазарот богат со увозни ткаенини погудувале за просперитетот на кројачката модна мануфактура на Велко Николов.²² Во дуќанот во Битола мајстор Велко шиел и продавал готови алишта. Започнал да работи со една машина за шиене и полека напредувал. Изработувал конфекција по западна мода. Добро му одело, имал вработено повеќе работници, а со време тој самиот прекинал да шије и само ја организирал и контролирал работата.

Со просперитетот на Битола се прекинал со двете Балкански војни во 1912 и 1913 година, по кои Сопаниците ја напуштаат Македонија, а Битола паднала под грчка окупација. Во Првата светска војна, Битола и околината повторно стануваат средиште на големи воени дејствија. По завршувањето на војната, со поделбата на Македонија меѓу балканските држави и воспоставувањето на новите гра-

13 he opened a tailor's shop registered as "Veljko Nikolić".²² The shop was situated on the left bank of the Dragor River, next to the fish shops, between the bridges Zelezni Most and Lenski Most. (fig. 6)

After WWI the number of inhabitants in Bitola was reduced to 30.000, but there were still over thousand shops where about 70 different crafts were practiced. But despite the decline of traditional crafts, the increased import of industrial goods and the narrowing of the markets,²³ Velko Nikolov succeeded, once more, to develop his business, by adapting to the new trends and the needs of the citizens. As Yelena Emanova told me, her grandfather Velko Nikolov was the first one in Bitola who started to make ready-made clothes in western European style. He opened another workshop in the neighboring town of Prilep, where he also had a hat's shop. He was employing a considerable number of workers and also included some members of his family in the business. His daughter Fanliya was traveling to the Serbian town Paracin where she purchased woolen cloths from

6. Битола помеѓу двете светски војни – улица покрај реката Драгор.
Bitola between the two world wars. Street by the banks of the River Dragor.

7. Славка и Фанија, ќерките на В. Николов. Облечени се во палтенца сошиени од татко им. Битола, 1913/14.
Slavka and Faniya, daughters of V. Nikolov. They are wearing coats made by their father. Bitola, c.1913/14.

8. Фанија, помалата ќерка на Велко, во фустанче сошиено во работилницата на Велко. Битола, 1914 година.
Faniya, the younger daughter of Velko, wearing a dress made in his workshop, Bitola, 1914.

ници, Битола влегува во Кралството на Србите, Хрватите и Словенците, а на само 14 км од неа, на југ, се наоѓа новата српско-грчка граница. Од важен центар на југозападна Македонија, Битола станува маргинализиран пограничен град.²³ Додека траеле Балканските војни, Велко останал во Битола, но за време на Првата светска војна, веројатно по српската окупација од 1916 година, избегал со семејството во Скопје. Пред крајот на војната се враќаат во Битола каде што ги наоѓаат куќата и дуќанот наполно испразнети. Велко набавил нова машина за шиене и започнал одново шиеејќи облеку од војнички алишта. Во 1922 година, со одобрение на Занаемтиската комора во Белград, бр. 2259 од 13

the local factory. She was also responsible for managing the workshop in Prilep. The husband of his daughter Slavka, who worked in his shop in Bitola, was supposed to inherit the business.

In this period, Velko was a man of some standing among the middle-class citizens of Bitola. His daughter Slavka attended the English school, and Faniya the school of the French nuns. Faniya was taking piano lessons with a Russian émigré. His son Nikola was studying pharmacy in Zagreb and was an active member of the illegal Internal Macedonian Revolutionary Organization. For his activities he was trialed and sentenced to jail.

...тој во Битола отворил кројачка работилница
...кројачку радњу коју ћу водити и упражњавати
...фирмом Вељко Николић“.²⁴ Дуканот се наоѓал
на левиот брег на реката Драгор, кај рибарниците,
меѓу Железниот мост и Ленски мост. (сл. 6)

Во Првата светска војна Битола имала 30.000 жите-
ли, преку илјада дукани и над 70 видови занаети, и
имала тенденциите за опаѓање на занаетчиството
поради засиленото навлегување на индустриските
стопки и намалувањето на пазарите.²⁵ Во овие усло-
ви Вељко Николов успеал повторно да го развие
својот бизнис, прилагодувајќи се на новонастана-
тата ситуација и потребите на граѓанството. Според
кажувањето на Јелена Еманова, дедо ѝ, Вељко Ни-
колов, бил првиот кој во Битола започнал да работи
конфекција, т.е. да шије и продава готови алишта,
изработени по европска мода. Имал и своја кројач-
ка работилница како и работилница за изработка
на шалки во Прилеп, со голем број на вработени,
а во работата вклучил и дел од семејството. ќерка-
та Фанија одела да набавува штофови во Параќин,
учела шалкарски занает, а ја пратил и во Прилеп, да
иде со сметка за дуканот што го отворил таму. Мајот
на ќерката Славка, кој работел кај Вељко, требало
да го продолжи занаетот.

Во овој период семејството на Вељко Николов жи-
вело пристоен граѓански живот. ќерката Славка
учела во англиското училиште во Битола, а Фанија
во училиштето на француските калуѓерки. Учила и
потоа кај еден Русин. Синот Никола студирал фар-
мација во Загреб, а бил член и активист на ВМРО,
поради што бил осуден и затворен.

Вељко починал на 6 април 1930 година во Битола,
на ул. Обилиќ бр. 25. Во книгата на умрените на
црквата Св. Богородица е запишан како Вељко Ни-
колов, кројач, стар 65 години, оженет, православ-
на вера. Погребан е на 7 април, на гробиштата Св.
Недела во Битола. Во истиот документ е наведено
дека е роден во Крушево, а најдолго живеел во Би-
тола, како и дека умрел од пневмонија, откако ги
испитал своите гревови и земал причест.²⁶ По
смертта на Вељко, фирмата ја преземал сопругот на
неговата постара ќерка Славка и го сменил називот
во „Александар Димитровиќ“, но таа фирма набргу
заклучила.

As it is registered in the Book of the Dead of the St. Mary Church in Bitola, Veljko Nikolić (an official Serbian version of his name), a tailor, married, Orthodox Christian, died on April 6, 1930 of pneumonia at the age of 65, in his home in Bitola, after he had confessed his sins and had taken the Communion. He was buried the next day at the graveyards Sveta Nedela in Bitola. According to the same document Velko was born in Krushevo, but had spent most of his life in Bitola.²⁴ After his death, his son in law, took over the firm, and changed its name to "Aleksandar Dimitrović". But very soon the firm closed.

9. Сопругата на Вељко Елена со ќерките Славка и Фанија, Битола помеѓу двете светски војни
Elena, wife of Velko and their daughters Slavka and Faniya. Bitola, between the two world wars.

Мозаични килими и торби

Добро организираната работа и големиот број на работници што ги вработувал му овозможиле на Велко слободното време што му се отворило да го исполни со своето хоби – изработка на килими од парчиња штоф. Работел со големо задоволство, со намера килимите да им ги остави на децата за спомен. Направил вкупно пет килими. Од тоа, три големи - по еден за секое од децата и два малку помали, кои се користеле во куќата на бабата Елена, вдовицата на Велко. Килимот со кат. бр. 1 му припаѓал на синот Никола, килимот со кат. бр. 2 на ќерката Фанија, а третиот килим кој го поседувала

Mosaic carpets and bags

Velko Nikolov had obviously an abundance of leisure time as well as access to necessary materials in order to make his works of art. According to his family, he very much enjoyed this work. He made five carpets – three large ones, one for each of his children, and two smaller ones that were used in his own house. The carpet cat. no. 1 belonged to his son Nikola, the carpet cat. no. 2 to the daughter Faniya, while the carpet of his daughter Slavka and the two smaller ones are not preserved. The large carpets were used in their homes for covering floors on special occasions, such as holidays and receptions, while the smaller ones

10. Детал од средната бордура на килимот со кат.бр. 2.
Detail from the middle borders of the carpet cat.no. 2.

Керката Славка не е сочувван. Не се сочуввани и два малку помали килими кои ги користела бабата Елена. Еден од нив се наоѓа на фотографијата, послан на земја. (сл. 1) Килимите се постилале на земја во гостинските одаи, за празници и визити, а помалите се ставале и на сид. Според кажувањето на Јелена Еманова, на некаков натпревар организиран од српскиот крал, Велко добил награда за килимите од парчиња штоф. На двата музејски примерока има алки за закачување, веројатно пришиени за да можат килимите да се изложат по овој повод.

Освен килимите, сочуввани се и две торби изработени во пачворк техника – една исклучително елегантна и префинета женска чанта и една машка торба за лов, со појас кој се носел на половината, кои според Јелена, Велко ги изработил во чест на бугарскиот цар Фердинанд. Извезените натписи на торбите ја потврдуваат оваа информација. На внатрешната страна на појасот на ловечката торба е навезен следниот текст: *Споменъ отъ Битоля 21*

were used as wall hangings. On both of the large carpets from the museum collection, rows of small iron rings are attached at the top sides, to facilitate hanging on the wall. According to Yelena Emanova they were exhibited on the contests organized by the Serbian king, where Velko was awarded with a prize. However, a document, confirming this statement has not been found so far.

Two bags, made in the same patchwork technique are also preserved: a very elegant women's handbag and a hunting bag with a belt for fastening on the waist. Those bags, according to Yelena, were made in honor of the Bulgarian tsar Ferdinand who occupied Bitola in 1915. On the back side of the hunting bag's belt Velko had embroidered the following inscription in Cyrillic letters: *Споменъ отъ Битоля 21 Ноем 1915 В Николовъ* (Souvenir from Bitola 21 Novem. 1915 V Nikolov), while on the sides of the same bag the word *СПОМЕНЪ* (SOUVENIR) with capital letters is embroidered, each letter with the three colors

11. Детал од надворешната бордура на килимот со кат.бр. 1.
Detail from the outer border of the carpet cat.no. 1.

12. Детал од надворешната бордура на килимот кат. бр. 2.
Detail of the outer border of the carpet cat. no. 2.

Ноем 1915 В Николов, што е датумот на освојувањето на Битола од страна на бугарската војска, а на надворешната страна на торбата, навезен е зборот *СПОМЕНЪ*, со големи украсни букви во трите бои на бугарското знаме, бела, зелена и црвена. (кат. бр. 3) На џепчето од внатрешната страна на женската чанта се навезени буквите *Н.Ц.В. Н.*, и иницијалите на мајсторот - *ВН* во лигатура. Можно е првата кратенка да се интерпретира како нејзино царско величество, а буквата *Н* да стои за царицата Елеонора – Нора или, пак, иницијалот од Николов. (кат. бр. 4)

И двата сочувани килими имаат иста композициска матрица на концентрични квадрати со централно поставена октограмска звезда, впишана во осумголник сместен во квадратно поле. Полето е опкружено со три бордури: тесна внатрешна бордура, поширока средна и најширока надворешна бордура. Во надворешната бордура на килимот со кат. бр. 2 се повторуваат концентрични квадрати, а во

of the Bulgarian flag – white, green and red. (cat. no. 3) The women's bag has a small pocket on the inside embroidered with the Cyrillic letters *Н.Ц.В. Н.* (N.C.V.N.) and the initials of the master *ВН* (VN) in ligature. (cat. no. 4) The abbreviation could be interpreted as "Her royal majesty Nora" ("Нејзиното царско величество Нора"), as the bag could have been intended for the wife of Tsar Ferdinand I, Eleonora, but some other interpretation is also possible.

Both of the carpets feature the same geometric structure: a central square panel with an eight pointed star in the middle, surrounded by a wide framing section consisting of three borders – narrow inner border with zigzag motif, wider middle and widest outer border. The carpet with cat. no. 2 has an outer border with 16 concentric squares, and a middle border with 24 six pointed stars inscribed in hexagons. Stars are inscribed diagonally within larger squares at corners with concentric squares in the outer border of the carpet with cat. no. 1, while in the middle border

13. Детал од надворешната бордура на килимот кат. бр. 2.
Detail of the outer border of the carpet cat.no. 2.

средната се нижат шестокраки ѕвезди впишани во шестоаголник. На килимот со кат.бр. 1, во надворешната бордура наизменично се наредени квадрати со дијагонално поставени впишани квадрати и концентрични правоаголници, а во средната бордура има ромбови со впишан шестоаголник. Основните фигурални елементи од кои се изградени сите сложени елементи на композицијата и сите сложени фигури во композициските елементи во најголем број се ромб, квадрат, правоаголник и триаголник. (сл. 10, 11) Користејќи ги најмногу овие основни геометриски форми, Велко гради сложени геометриски орнаменти, хексаграмски и октограмски ѕвезди, шестоаголници, осумаголници, сложени впишани квадрати и меандри, сместени во посебни целини, распоредени во средена композициска шема. Мотивите во бордурите и кај двата килима се повторуваат во различни колоритни комбинации и секоја поединечна целина, со употреба на штофови од различни текстури и бои, има уникатно колористично решение. (сл. 12, 13)

there are rhombs with inscribed hexagons. Rhombs, rectangles, squares and triangles are the most frequently used geometric shapes in the design of mosaic patterns in the carpets of Velko Nikolov. (fig. 10, 11) With these basic figures he creates complex geometric ornaments – six and eight pointed stars, hexagons, octagons, complex concentric squares and meanders organized in separate units and distributed in an ordered geometric composition. By using cloths of various textures, colors and patterns, each of the repetitive compositional units in the borders has a unique color combination. (fig. 12, 13)

The complex geometric design of the cloth mosaics of Velko Nikolov raises the question about his models and inspiration. Geometric patterns are characteristic for the traditional Macedonian folk art, especially for the embroidered garments²⁵ and woven textiles.²⁶ During his childhood in the village Belushino, as well as in the markets in Krushevo and Bitola Velko would have met the peasant women wearing their richly

Интересно е прашањето за инспирацијата на мајстор Велко Николов за геометриските дизајни на неговите килими од штоф. Геометриската орнаментика е карактеристична за македонската народна уметност, а особено за везовите²⁷ и ткаениците²⁸ со кои Велко се среќавал секојдневно во своето детство во Белушино и Крушево, како и на пазарите и црковните собири каде што ги гледал селанките кои ги покажувале своите раскошни носии. Ориенталните геометриски арабески можат да се најдат на дрвените резби на таваниците, вратите и долапите во градските куќи во Македонија од XIX век,²⁹ како и на инкрустрациите од седеф во дрво на разни предмети што ги изработувале локалните седефкари или, пак, на бакарните садови, особено големите синии со централно поставени розети.³⁰ Градските куќи во Крушево и Битола биле полни со вакви предмети. Но, геометрскиот орнаментален систем кој го користи Велко на своите килими се разликува од ориенталната арабеска во која геометриската орнаментика ја карактеризира суперпонираноста и преплетот на линеарната конструкција, и е многу поблиска до европскиот геометризам каде што орнаменталните фигури стојат самостојно. Според Арсевен, во европските орнаментални композиции фигурите се изолирано поставени или комбинирани, за да ја сочуваат својата независност, без да се изгубат во испреплетеноста на арабеските.³¹ Геометриската орнаментика на мајстор Велко можеби може да се постави некаде на средина помеѓу претходните две, зашто на еден исклучително модерен и авангарден авторски начин ја комбинира

ornamented garments. Some of the wood carved ceilings, doors and closets in the Macedonian urban houses from the nineteenth century were decorated with oriental geometric arabesques.²⁷ Oriental geometric patterns were also applied to the copper vessels²⁸ and various wooden objects inlaid with mother-of-pearl, manufactured by local craftsmen. But the geometric patterns created by Velko Nikolov are substantially different from the oriental arabesques where the geometric ornaments are characterized by superimposed and intertwined linear construction. On the contrary, they are closer to the European geometric ornamental system where, according to Arseven, the figures are standing isolated, or combined in such a manner as to keep their independence.²⁹ The geometric patterns created by Velko Nikolov could be placed in between the previous ones, as he combined the oriental *horror vacui* with the European juxtaposition of complex patterns in an outstandingly modern and avant-garde manner. Probably Velko had somewhere seen parts of the ancient or early Byzantine stone mosaics with geometric patterns and optical effects of 3D or false movement, or some similar motives on the frescoes from the medieval churches in Macedonia.

The mosaic carpet which is not preserved, but could be seen on the old photograph, spread on the floor (fig. 14) probably has the elements of his original inspiration: central star shape, similar to those found on the ceilings or copper trays, transformed in his later works into much more complicated eight

14. Килим од парчиња штоф, со мотиви карактеристични за македонските ткаени килими. (детал од сл. 1)
A patchwork carpet with patterns characteristic for Macedonian woven kilims. (detail of fig. 1)

ориенталната исполнетост на просторот со европската јукстапозиција на сложените фигури во композицијата. Можно е, пак, Велко некаде да видел делови од античките и рановизантиски мозаици од камен кај кои е присутна и геометриската орнаментика и тродимензионалните ефекти или слични орнаменти осликани во декорацијата на средновековните цркви.

Килимот којшто не е сочувван, а се наоѓа послан на земја на фотографијата со Велко, во себе како да ги содржи неговите изворни инспирации. (сл. 14) Централно е поставена розета со ѕвезда, слична на оние од таваниците или бакарните синии, која во другите килими ќе биде многу посложена, а околу, во полето и бордурите, се наоѓаат мотиви карактеристични за македонските килими. Крушевските килими, кои сигурно ги ткаела и неговата мајка, а за кои е карактеристична геометриската орнаментика, можеби биле првобитната инспирација на Велко. (сл. 15, 16) Но, тој отишол многу понатаму од претпоставените инспирации, дизајнирајќи ги своите килими со една многу посложена концепција базирана на цврста геометриска конструкција која се оддалечува од килимарската орнаментика, а се приближува до композициите и мотивите кои се аплицираат на камените мозаици и на ориенталните арабески.

15. Детал од крушевски ткаен килим, 18/19 век, MM: Инв. бр. 8375
Kilim, Krushevo (detail). Late 18th/early 19th century. M.M: Inv. N° 8375

16. Детал од крушевски ткаен килим, 19/20 век, MM: Инв. бр. 29
Kilim, Krushevo (detail). Late 19th century. MM: Inv. N° 29

pointed star, while in the field and the borders there are motifs characteristic for the Macedonian kilims. The geometric ornaments of the kilims from Krushevo, as his mother had probably woven, could be his first models. (fig. 15, 16) But Velko had gone one step beyond, by designing his mosaic carpets with a more elaborated concept based on strict geometric construction, more similar to the compositions and motifs applied on the stone mosaics and oriental arabesques.

Изработувачката техника на Велко Николов

За осмислување на така комплицирана орнаментика, потребно е познавање на геометријата и користење на алатки, како шестар, лењир и триаголник. Велко морал прво да ја осмисли и нацрта целокупната композиција, со точни димензии. Потоа, веројатно ги цртал на хартија посебните делови – одделните орнаментални полиња, со прецизно нацртани поединечни форми, во размер 1:1. Во оваа фаза морал да ја осмисли и колористичната шема, т.е. изборот на штофови кои ќе ги употреби. Ако земеме предвид дека секој од овие кили-

Mosaic patchwork technique of Velko Nikolov

Considering that each of the carpets has six to seven thousand pieces, not including those used for the filling, we can get the idea of how much work, time, but primarily, skill and planning was necessary to make them. The basic knowledge of geometry is necessary for creating these complicated designs. Velko Nikolov should have first drawn accurately the entire layout of the carpets and bags. Then, he probably drew each unit and panel in proportion 1: 1. In this stage of the work the choice of colors, i.e. pieces of cloths to be used, must be made. Velko had a refined sense of

17. Детал од килимот кат.бр. 2.
Detail of carpet cat.no. 2.

ми има од шест до седум илјади поединечни парчиња штоф, не сметајќи ги оние кои ги користел за исполна на опачината, кои треба да се искројат и сошијат, можеме да добиеме претстава колку труд, време, но пред сè знаење и планирање е потребно за изработка на само еден килим. За секое од овие парчиња, тој морал претходно да го избере видот и бојата на штофот, за на крајот, откако ќе ги сошије, да го добие планираниот колористички ефект. Изборот на штофови, нивната структура, дебелината, дезенот и бојата, а особено нивното комбинирање и хармонизирање, е посебно мајсторство. Користени се голем број различни штофови коишто очигледно биле остатоци од кроењето во неговите работилници. Тие се непроценлив извор за изгледот на облеките што се носеле во Битола во првата половина на XX век. Сите употребени штофови за изработка на килимите се волнени, индустриски ткаени. (сл. 17) Најверојатно се произведени во западноевропските земји, како Англија, Франција, Италија и купени директно од Солун, од grosистите или, пак, од битолските трговци со штофови меѓу кои биле и Секулови и повеќе еврејски семејства.³² Од секавањата на неговите внуци дознаваме дека набавувал штофови и во фабриката за штофови од Параќин во Србија.

Секое одделно поле, т.е. помала орнаментална целина, е работено посебно, според направениот цртеж. Парчињата штоф исечени во планираните форми се сошиени на машина. На опачината на килимот, поради составните шевови меѓу парчињата се формираат длабнатини од 2-3 мм, формирајќи еден вид саќе. (сл. 18) За да го реши овој проблем и на лицето на килимот да не се појавуваат нерамнини, Велко сечел парчиња волнен штоф или грубо платно за вреќи што одговарале на секое поединечно парче, и го вметнувал од опачината во длабнатините. Овие парчиња ги фиксирал со лепило и парче ткаенина, во големина на полето кое го работел. Таа ткаенина е најчесто памучна газа, но има и делови кои се направени од несошиени, неправилно исечени парчиња тенок штоф или платно останато од кроењето на облеките. (сл. 19) Готовите поединечни полиња, по однапред планираниот дезен се споени меѓу себе со составни ленти од штоф, а на крајот, на опачината од килимот со рака е пришиена памучна постава. Велко веројатно самиот ја сми-

coloration as it is a superb craftsmanship to select, combine and harmonize the variety of cloths differing in structure, color and pattern. He used a great number of different cloths, probably most of them off cuts from the garments that were made in his workshops. Those pieces of cloth may give invaluable information about the garments that were worn in Bitola in the early twentieth century. Only woolen machine-made cloths are used, almost certainly manufactured in Western Europe – England, France or Italy. (fig. 17) Velko could have bought them in Thessalonica from the wholesalers, or from the retail shops in Bitola. He also supplied the cloths from the factory in Parachin in Serbia.³⁰

Each ornamental unit and panel of the carpets must be done separately. The pieces of cloth are cut into geometric shapes and pieced together with a sewing machine. At the back side small recesses are created by the 2-3 mm seam allowances. Each cell is filled with appropriate piece of cloth and fixed to the back of the panel with cloth and glue. (fig. 18) This cloth is the size of the panel and most often gauze is used, but also jute or irregular offcuts of cotton and woolen materials. (fig. 19) Probably the smaller units were first joined into the larger panels. After all of the panels or smaller units were completed, they were arranged according to the layout and joined together with narrow strips. On the back of the carpet, a linen lining is sewn by hand. I suppose that Velko Nikolov had himself invented this particular filling technique in order to achieve a smooth and stiff surface, especially as those carpets were primarily used as floor covers.

The final perfectly even look of the carpets, with no recesses or badly fitted seams confirms the extraordinary craftsmanship and perfectionism of Velko Nikolov. We will never know where had he seen and learned the technique of mosaic patchwork. It could be from the teachers of the English school in Bitola, attended by his daughter Faniya. Or, may be the wives of the foreign diplomats in Bitola, who might also be his customers, showed him their patchworks. Possibly, there were some drawings or photographs of patchworks in fashion magazines he used in his workshop. Newspapers and magazines, with articles about the World Fairs where patchworks were exhibited could have been familiar to him. However, Velko

слил оваа техника на исполна, која бара уште многу дополнителен труд. Меѓутоа, конечниот совршено мазен изглед на килимите, без ниту една длабнатинка, нерамнина или лошо сошиен раб, презатернат или набран, зборува за перфекционизмот и изворедната вештина на мајстор Велко Николов.

Навистина, никогаш нема да дознаеме каде Велко ја видел и научил техниката на пачворк, т.е. мозаиците од штоф. Може да претпоставиме дека учителките од англиското протестантско училиште во Битола, каде што учела и неговата ќерка Фанија, или, пак, сопругите на некои од дипломатските претставници во Битола кои и самите можеби биле негови муштери, изработувале некој вид на пачворк прекривки. Цртежи или фотографии на текстилни мозаици можеби имало и во женските модни списанија кои Велко ги користел во кројачката работилница. Тука можеби се пишувало нешто и за светските изложби на кои се изложувале интарзиите од волнени ткае-

had all the predispositions for mastering this skill: an abundance of woollen cloth cutoffs from his tailor's workshops, enough leisure time to devote himself to his creative passion, highly trained hand and eye of a tailor, basic knowledge of geometry, and an obvious artistic talent.

Velko Nikolov was a man of the modern times. He was diligent, intelligent, curious, talented, ambitious and open to new experiences. He was probably keen to show his craftsmanship to his townsmen and the magnificent mosaic carpets were a perfect vehicle to achieve it. He started only as a poor orphan from the secluded mountain village Belushino, and with his work and talent became a respected citizen of Bitola. The carpets and the bags, now valuable items of the museum collection, are obvious evidence that Velko Nikolov had overgrown the Balkan context and created works of art comparable to the most prestigious exhibits of the fine arts museums in the world.

18. Детал од внатрешниот слој на килимот кат. бр. 2. На опачината, во длабнатините помеѓу составните шевови се вметнати парчиња од различни материјали, исечени во соодветните форми.

The inner layer of the carpet cat. no. 2. (detail). The recesses created by the seams on the reverse are filled with pieces of cloths cut into fitting forms.

нини. Како и да е, Велко ги имал сите предуслови и самиот да ја совлада оваа вештина: изобилство на парчиња разновидни волнени штофови кои преостанувале од кроењето на облеките во неговите работилници, доволно слободно време да се посвети на долготрајната изработка на килимите, голема вештина во шиењето, основни познавања од геометријата, како и очигледен уметнички талент.

Велко Николов бил човек на новото време. Вреден, интелигентен, љубопитен, талентиран, амбициозен, отворен кон новите модерни појави. Тој веројатно сакал да го покаже своето мајсторство и преку изработката на мозаиците од текстил. Од сиромашен сирак од село Белушино, со својот труд, талент и вистинските избори во животот, тој успеал да стане угледен битолски занаетчија. Двата килима и двете торби, сега вредни делови од збирката на Музејот, се доказ дека мајстор Велко го надраснал балканскиот контекст и создал дела со голема уметничка вредност, споредлива со најпрестижните експонати од светските музеи на применета уметност. И покрај тоа што најголемиот дел од неговите креации исчезнал, двата килима и двете торби зачувани во Музејот на Македонија се доволен показ за исклучителниот талент и самоизрасната величина на мајстор Велко Николов.

19. Детал од внатрешниот слој на килимот кат. бр. 1. Во горниот дел вметнатите парчиња се залепени на газа, а во долниот на неправилно исечени остатоци од платна. Во горниот лев агол се гледа дел од поставата на килимот.

The inner layer of the carpet cat. no. 1. (detail). The inserted pieces in the upper part of the picture are fixed with glue on gauze, while in the bottom of the picture pieces of cotton offcuts are used for fixing. In the left upper corner a part of the lining could be seen.

Unfortunately, most of his creations, garments and carpets, are not preserved, but nevertheless, the carpets and bags now kept in the Museum of Macedonia testify about the extraordinary talent and self-achieved greatness of Velko Nikolov.

Забелешки

- 1 Prichard, S., "Introduction", *Quilts 1700-2010, Hidden Histories, Untold Stories* (каталог за изложба), V&A Publishing, London, 2010, 11.
- 2 Browne, C., "Making and using quilts in eighteenth-century Britain", *Quilts 1700-2010*, 24-47; Parry, L., "Complexity and context: nineteenth-century British quilts", *Quilts 1700-2010*, 58-85.
- 3 *Inlaid Patchwork in Europe from 1500 to the Present* (каталог за изложба), Museum Europäischer Kulturen, Staatliche Museen zu Berlin, 2009 Berlin; Rose, C., "A patchwork panel shown at the Great Exhibition", *V@A Online Journal*, Issue No. 3 Spring 2011, <http://www.vam.ac.uk/content/journals/research-journal/issue-03/a-patchwork-panel-shown-at-the-great-exhibition/>.
- 4 *Quilts 1700-2010*.
- 5 *Inlaid Patchwork in Europe*.
- 6 Bojanić Lukać, D., "O banjalučkoj sedžadi", *Anali Gazi Nusrev begove biblioteke u Sarajevu*, knjiga XI - XII, Sarajevo, 267-275.
- 7 Arseven, C. E., *Les Arts Decoratifs Turcs*, Istanbul, сн. 661, 296; *Inlaid Patchwork in Europe...*, сн. D 14, 206, сн. D 17, 213.
- 8 Назим, Ј., "Навиките при спиење во Македонија во текот на 20. век", *Зборник, Музеј на Македонија, Етнологија 3*, Скопје, 2005, 79-94; Јаневски, В., *Народната носија во Овче Поле*, Завод за заштита на спомениците на културата и музеј Штип, Штип, 2012, 48.
- 9 Музејот на град Скопје поседува две детски покривки од Скопје, а Музејот на Македонија бовча за невестински дарови од Винаца, изработени во периодот помеѓу двете светски војни во пачворк техника.
- 10 Јелена Еманова родена во 1937 година и Лидија Николовска родена во 1949 година, ќерки на Фанија Еманова, најмалата ќерка на Велко Николов, сега се пензионерки и живеат во Скопје.
- 11 *Битола, вчера, денес и утре – фотомонографија*, Наша книга, Скопје, 26-30.
- 12 *Историја на Крушево и Крушевско*, Книга прва, редактор Битовски, К., Крушево, 1978, 222-3.
- 13 Годината на преселбата на семејството во Крушево не ни е позната. Според локалните преданијата, родот Белушани од прилепското село Лениште, се доселил таму во 1878 година од селото Белушино. Можно е во 1978 година во Белушино да имало некаков конфликт или зулум над македонското население што ги предизвикал преселбите, па може да претпоставиме дека и семејството Николови се отселило околу 1878 година.
- 14 Кънчов, В., *Македонија, Етнографија и статистика*, София, 1900, второ фототипно издание, София, 1996, 240.

Endnotes

- 1 Prichard, S., "Introduction", in *Quilts 1700-2010, Hidden Histories, Untold Stories* (exhibition catalogue), V&A Publishing, London, 2010, 11.
- 2 Browne, C., "Making and using quilts in eighteenth-century Britain", in *Quilts 1700-2010*, 24-47; Parry, L., "Complexity and context: nineteenth-century British quilts", in *Quilts 1700-2010*, 58-85.
- 3 *Inlaid Patchwork in Europe from 1500 to the Present* (exhibition catalogue), Museum Europäischer Kulturen, Staatliche Museen zu Berlin, 2009; Rose, C., "A patchwork panel shown at the Great Exhibition", *V@A Online Journal*, Issue No. 3 Spring 2011, <http://www.vam.ac.uk/content/journals/research-journal/issue-03/a-patchwork-panel-shown-at-the-great-exhibition/>.
- 4 *Inlaid Patchwork in Europe*.
- 5 *Quilts 1700-2010*.
- 6 Bojanić Lukać, D., "O banjalučkoj sedžadi", *Anali Gazi Nusrev begove biblioteke u Sarajevu*, knjiga XI-XII, Sarajevo, 267-275.
- 7 Arseven, C. E., *Les arts decoratifs turcs*, Istanbul, fig. 661, 296; *Inlaid Patchwork in Europe*, fig. D 14, 206, fig. D 17, 213.
- 8 Назим, Ј., "Навиките при спиење во Македонија во текот на 20 век", *Зборник, Музеј на Македонија, Етнологија 3*, Скопје, 2005, 79-94; Јаневски, В., *Народната носија во Овче Поле*, Завод за заштита на спомениците на културата и музеј Штип, Штип, 2012, 48.
- 9 The Museum of the City of Skopje has two patchwork baby coverlets, while the Museum of Macedonia has one patchwork wrapping for wedding presents. They were made in the early 20th century.
- 10 Yelena Emanova, born in 1937, and Lidiya Nikolovska, born in 1949, are daughters of Faniya Emanova, the youngest daughter of Velko Nikolov. They are both retired and live in Skopje.
- 11 *Битола, вчера, денес и утре – фотомонографија*, Наша книга, Скопје, 26-30.
- 12 In Belushino lived a mixed population of Muslim Turks and Christian Macedonians. See: *Историја на Крушево и Крушевско*, Книга прва, Битовски К., (ed), Крушево, 1978, 222-3.
- 13 According to the legend from the village Lenishte, the local family known as Belushani, had left the village Belushino in 1878. Probably in 1878 there were some conflicts between the Turks and the Macedonians in Belushino, when the father of Velko was killed and his family and other Christians deserted the village.
- 14 Nikola Karev was the president of the Republic of Krushevo in 1903. It lasted only ten days.
- 15 Кънчов, В., *Македонија, Етнографија и статистика*, София, 1900, второ фототипно издание, София, 1996, 240.

- 15 *Историја на Крушево*, 37; „Патописот на Јохан Хан од 1858 година“, во *Македонија во делата на странските патописци, 1850-1864*, подготвил Матковски, А., Мисла, Скопје, 1992, 289-290; *Турски документи за историјата на Македонија, Пописи од XIX век, Книга II*, превод, редакција и коментар Ѓорѓиев, Д., Архив на Македонија, Матица Македонска, Скопје 1997, 66-67.
- 16 *Историја на Крушево и Крушевско*, 37; „Патописот на Јохан Хан од 1858 година“, Матковски, А., *Македонија во делата на странските патописци, 1850-1864*, Мисла, Скопје, 1992, 289-290; *Турски документи за историјата на Македонија, Пописи од XIX век, Книга II*, Ѓорѓиев, Д., (ed.), Архив на Македонија, Матица Македонска, Скопје 1997, 66-67.
- 17 Кировъ – Майски, Н., *Крушево и борбите му за слобода*, Софија, 1935, 16.
- 18 State Archive of Macedonia, Regional Unit Bitola, 2.7.1.10/13.
- 19 *Битола, вчера, денес и утре*, 21, 40.
- 20 Хаџи-Василевиќ, Ј., „Град Битољ“, *Братство XIV*, 23 књига Друштва светотога Саве, Београд, 1911, 211, 222-223.
- 21 *Битола, вчера денес и утре*, 30.
- 22 State Archive of Macedonia, Bitola, Д. 364.25.195/1.
- 23 *Битола, вчера денес и утре*, 47.
- 24 State Archive of Macedonia, Bitola, 618
- 25 Крстева, А., *Македонски народни везови*, Матица македонска, Скопје.
- 26 Назим, Ј., „Дистинктивните карактеристики на композицијата и мотивите кај македонските килими“, *Македонски фолклор* бр. 54, ИФ „Марко Цепенков“, Скопје, 1999, 167-173.
- 27 Светиева, А., *Резбарени тавани, долапи и врати во Македонија*, ИФ Марко Цепенков, Скопје 1992.
- 28 Конеска, Е., *Бакарни садови во Македонија од османлискиот период*, Музеј на Македонија, Скопје, 2000.
- 29 Arseven, С.Е., 41.
- 30 Зографски, Д., *Развитокот на капиталистичките елементи во Македонија за време на турското владеење*, Култура, Скопје, 1967, 404, 487.
- 15 *Историја на Крушево*, 37; „Патописот на Јохан Хан од 1858 година“, во *Македонија во делата на странските патописци, 1850-1864*, подготвил Матковски, А., Мисла, Скопје, 1992, 289-290; *Турски документи за историјата на Македонија, Пописи од XIX век, Книга II*, превод, редакција и коментар Ѓорѓиев, Д., Архив на Македонија, Матица Македонска, Скопје 1997, 66-67.
- 16 *Историја на Крушево и Крушевско*, 37; „Патописот на Јохан Хан од 1858 година“, Матковски, А., *Македонија во делата на странските патописци, 1850-1864*, Мисла, Скопје, 1992, 289-290; *Турски документи за историјата на Македонија, Пописи од XIX век, Книга II*, Ѓорѓиев, Д., (ed.), Архив на Македонија, Матица Македонска, Скопје 1997, 66-67.
- 17 Кировъ – Майски, Н., *Крушево и борбите му за слобода*, Софија, 1935, 16.
- 18 State Archive of Macedonia, Regional Unit Bitola, 2.7.1.10/13.
- 19 *Битола, вчера, денес и утре*, 21, 40.
- 20 Хаџи-Василевиќ, Ј., „Град Битољ“, *Братство XIV*, 23 књига Друштва светотога Саве, Београд, 1911, 211, 222-223.
- 21 *Битола, вчера денес и утре*, 30.
- 22 State Archive of Macedonia, Bitola, Д. 364.25.195/1.
- 23 *Битола, вчера денес и утре*, 47.
- 24 State Archive of Macedonia, Bitola, 618
- 25 Крстева, А., *Македонски народни везови*, Матица македонска, Скопје.
- 26 Назим, Ј., „Дистинктивните карактеристики на композицијата и мотивите кај македонските килими“, *Македонски фолклор* бр. 54, ИФ „Марко Цепенков“, Скопје, 1999, 167-173.
- 27 Светиева, А., *Резбарени тавани, долапи и врати во Македонија*, ИФ Марко Цепенков, Скопје 1992.
- 28 Конеска, Е., *Бакарни садови во Македонија од османлискиот период*, Музеј на Македонија, Скопје, 2000.
- 29 Arseven, С.Е., 41.
- 30 Зографски, Д., *Развитокот на капиталистичките елементи во Македонија за време на турското владеење*, Култура, Скопје, 1967, 404, 487.

**ΚΑΤΑΛΟΓ
CATALOGUE**

1. Килим за постилање под

Битола, први децении на XX век

310 x 315 cm

*Волнен штоф, ленено платно, памучна газа,
јута, памучен конец, лепило*

Пачворк техника - мозаик од парчиња штоф

М.М. Инв. бр. 8125

Килимот е составен од безмалу 8000 парчиња разновидни индустриски волнени штофови, искроени во различни геометриски форми. Тие се соединети на машина за шиене, со спојни рабови во дебелина од 2-3 мм на задната страна. Опачината е поставена со цврсто, ленено, индустриско платно со жолт каро дезен на црна позадина. Просторот помеѓу лицето и поставата е исполнет со мали парчиња штоф вметнати во длабнатините помеѓу шевовите кои се прицврстени со лепило и газа. Сложената мозаична, геометриска орнаментика на килимот е организирана во централно поле и неколку бордури, во различни колоритни комбинации и со оптички ефект на тродимензионалност. Доминира пастелна гама на студени сини, сиви, зелени и бежови тонови, контрастирани со темно-кафени, индиго-сини и црни партии.

Килимот што го изработил битолскиот кројач Велко Николов, најверојатно во првите две децении на XX век, бил сопственост на неговиот син Никола кој во 1955 година го продал на Етнолошкиот музеј во Скопје. Тој бил користен за постилање на гостинската одаја во домот на Николови и со време претрпел извесни оштетувања.

1. Floor carpet

Bitola, early twentieth century

310 x 315 cm

*Woolen cloth, linen, gauze, jute,
cotton yarn, glue*

Mosaic patchwork

M.M. Inv.no. 8125

The carpet is made of almost 8000 pieces of machine-made woolen cloths, cut in various geometric shapes. The pieces are joined on a sewing machine, with seam allowances of 2-3 mm turned to the back side. The carpet is lined with black linen machine-made cloth with yellow checker. The space between the top and the back lining is filled with small pieces of cloth, inserted in the recesses made by the seams, and fastened with gauze and glue. The complex geometric design of the carpet is organized in a central panel framed with several borders. The smaller ornamental units and panels are executed in various combinations of colors giving some sort of optical effect of 3D or false movement. The incredible visual impact is achieved with the pastel hues of blue, grey, green and beige contrasted with dark brown, indigo blue and black parts.

The carpet was made by Velko Nikolov, a tailor from Bitola, most probably in the early twentieth century. The Ethnographic Museum from Skopje purchased the carpet in 1955 from his son Nikola. It was used for covering the floor of the reception rooms, and during its use it suffered some damages.

2. Килим за постилање под

Битола, први децении на XX век

350 x 345 cm

*Волнен штоф, памучно платно, газа,
лепило, метални алки*

Пачворк техника - мозаик од парчиња штоф

М.М. Инв.бр. 8124

За изработка на килимот се употребени над 6000 парчиња волнен индустриски штоф, исечени во разни геометриски форми и сошиени на машина. Од опачината е поставен со памучен фланел од едно парче, со печатен цветен дезен. Длабнатините на опачината се исполнети со мали парчиња штоф преку кои е ставена памучна газа залепена со лепило. На една од страните се пришиени мали метални алки за закачување.

Килимот има монументална и цврста концентрична, геометриска композиција, а со вешто комбинирање на контрастни пастелни бои, целата површина создава посебни оптички ефекти. Префинетата колористичка хармонија и извонредните ефекти на тродимензионалност се постигнуваат со доминантните топли тонови на земјано црвени, окер и бежови бои, со нијанси на сивата, сината, зелената, и со темни акценти од црна и кафена боја. Колку што во орнаментиката на килимот се препознаваат елементи од старите мозаици во камен, толку тој дише со модерен дух и како да е некаков предвесник на оп-артот.

Како сопственост на Фанија Еманова, помалата ќерка на кројачот Велко Николов кој веројатно го изработил во првите децении на XX век, килимот се користел за постилање на гостинските соби во свечени прилики. Грижливо бил чуван со децении и постојано бил со семејството при честите селидби низ Југославија, поради службата на рускиот инженер Еманов, сопругот на Фанија. Го наследиле нејзините ќерки, Јелена Еманова и Лидија Николовска, кои го подарија на Музејот на Македонија во 2011 година.

2. Floor carpet

Bitola, early twentieth century

350 x 345 cm

*Woolen cloth, printed cotton, gauze, jute,
cotton yarn, glue, metal rings*

Mosaic patchwork

M.M. Inv.no. 8124

More than 6000 pieces of woolen cloth cut into different geometric shapes are used for the top of the carpet. The pieces are sewn together on a sewing machine. The back of the carpet is lined with a printed cotton flannel, made of one single piece. The recesses on the backside created by the seams are filled with adequate pieces of cloth, and then fixed with gauze and glue. Small metal rings are attached to one of the sides.

The layout of the carpet has a compact concentric, geometric composition. With a masterly combination of contrasted colors a kind of optical 3D effect is rendered. Sophisticated harmony of colors is achieved with the dominant warm hues of earth red, ochre and beige, and various shades of grey, blue and green with dark accents of black and brown. While elements of ancient stone mosaics could be recognized in the design of the carpet, it also follows the spirit of the modern times, as some forerunner of op-art.

The carpet, probably made in the early twentieth century by the tailor Velko Nikolov, belonged to his younger daughter Fanya Emanova. On special occasions, the carpet was spread in their reception rooms. It was obviously stored with great care. Whenever the family of Fanya, married to the Russian civil engineer Emanov, moved from one place to another in Yugoslavia, due to her husband's service, the carpet was taken along with them. After Fanya died, her daughters Yelena Emanova and Lidiya Nikolovska inherited the carpet. They donated it to the Museum of Macedonia in 2011.

3. Ловечка торба

Битола, 1915 година

Торба: 20 x 22 см, колан: 98 x 9 см

*Волнен штоф, брокат, кадифе,
позамантериска лента, гајтан, картон*

*Интарзија во штоф, шиено, преплет,
машински вез*

М.М. Инв. бр. 7702

Торбата изработена од темно зелен штоф и поставена од зелен дезениран сомот, има пократок преклоп кој завршува со јазиче за закопчување со сушта, на кое е навезена буквата К. Во горниот дел на преклопот, украсен со интарзија од шест кружни парчиња дезениран брокат, во два странични кружни отвори и еден централен овал се вметнати преплети од свилени гајтани со зелена и бежова боја. Предното парче на торбата е зајакнато со картон, а на него има нашиено џепче со преклоп и копче. Внатре на поставата е сошиено џепче обрабено со дезенирана позамантериска лента. На бочната страна на торбата, со големи украсни букви во трите бои на бугарското знаме - бела, зелена и црвена, на машина е навезен зборот „С П О М Е Н Ъ“. Помеѓу буквите се вметнати кругови од дезенираниот брокат.

На горниот раб на задното парче се вшиени две јамки од штоф, обрабени со гајтани, низ кои се протнува колан. Тој е направен од истиот штоф и со поставата како и торбата, обрабен е со гајтани и се закопчува со две поставени копчиња. Лицето му е украсено со преплетени позамантериски ленти, гајтани и со брокат, кои се вметнати во правоаголни, овални и тркалезни отвори, а на едниот крај висат три пришиени украсни тркалца. На внатрешната страна на појасот е навезено на машина: „Споменъ отъ Битоля 21 Ноем 1915 В Николовъ“, што е датумот на освојувањето на Битола од страна на бугарската војска.

Велко Николов ја изработил торбата за лов во 1915 година. Таа е одлично сочувана и подарена е на Музејот во 2011 година од неговите внуци, Јелена Еманова и Лидија Николовска, според кои, Велко чантата ја изработил во чест на бугарскиот цар Фердинанд. Извезените натписи ја потврдуваат оваа информација.

3. Hunting bag

Bitola, 1915

Bag: 20 x 22 cm, belt: 98 x 9 cm

Woolen cloth, brocade, velvet, decorative ribbon, braids, card board

*Cloth intarsia, sewing,
machine embroidery*

M.M. Inv.no. 7702

The bag is made of greenish woolen cloth lined with green patterned velvet. Its flap ends with a pointed part with an embroidered letter - K. On its lower part, the flap is embellished with six inlaid circles of patterned brocade. In its upper part there are three openings - a central oval and two side circles with inserted interwoven silk and beige braids. The front side of the bag has a sewn on pocket with covered button and is strengthened with cardboard. An interior pocket is trimmed with patterned ribbon. The side panel is machine embroidered with decorative capital letters С П О М Е Н Ъ (Souvenir) in the colors of the Bulgarian flag - white, green and red. Circles of patterned brocade are inserted between the letters. On the back side of the bag, next to the rim, two belt loops, trimmed with cords are sewn. The belt is made from the same cloth and lining as for the bag. Its front side is ornamented with interwoven braids and brocade inserted into rectangular, oval and round openings. Three decorative round pendants made of cloth are fastened to one of its ends. On the back of the belt the following inscription is embroidered on a sewing machine: „Споменъ отъ Битоля 21 Ноем 1915 В Николовъ“, meaning - Souvenir from Bitola, 21 Nov 1915 V Nikolov. It was the date when Bitola was occupied by the Bulgarian army.

Velko Nikolov made the hunting bag in 1915. His nieces Yelena Emanova and Lidiya Nikolovska gave this very well preserved bag to the museum in 2011. They said that the bag was made in the honor of the Bulgarian tsar Ferdinand. The embroidered inscriptions confirm this information.

СПОМЕНЪ ОТЪ КУТО

21 Коем. 1915 В Кухоловъ

4. Женска чанта

Битола, 1915 година

40 x 25 cm

Волнен штоф, брокат од свила и срма, кадифе, позамантериска лента, картон, дрво, сусти

Пачворк техника, машински вез

Музеј на Македонија, Скопје

Инв. бр. 7701

Чантата е изработена од парчиња ткаенини, со префинета комбинација од неколку вида еднобојни волнени штофови и дезениран брокат. Зацврстена е со картон и е поставена со зелено кадифе. Исечени во ромбови, текстилните парчиња се комбинирани така што создаваат тродимензионален ефект. Како средишна декорација на предната страна се издвојува една шестокрака ѕвезда. На горниот раб, од задната страна, е поставена тесна дрвена штичка обложена со штоф, каде што е пришиена и рачката. Страните на чантата се преклопени навнатре. За затворање служат четири јазичести каишчиња, украсени со по две поставени колчиња и тракалца од брокат, кои од задната страна одат преку отворот и се закопчуваат напред со сусти.

Во чантата е сошиено џепче обработено со шарена позамантериска лента со стилизиран цветен дезен, каква што има и на горните рабови покрај поставата. На џепчето со машина се навезени буквите *Н.Ц.В.* во еден ред, а под нив и буквата *Н.* Во десниот долен агол се навезени иницијалите на мајсторот Велко Николов.

Дамската чанта најверојатно е изработена во 1915 година, како и ловечката торба со кат.бр 3, и можеби била наменета за сопругата на бугарскиот цар - Елеонора. Претпоставката е потсилена од везената посвета на внатрешната страна којашто можеби е кратенка од зборовите: *Нејзино царско величество.*

Сестрите Јелена Еманова и Лидија Николовска ја подарија чантата на Музејот во 2011 година.

4. Lady's handbag

Bitola, 1915

40 x 25 cm

Woolen cloth, brocade, velvet, decorative ribbon, card board, wooden board

Mosaic patchwork, machine embroidery

M.M. Inv.no. 7701

The bag is made of several kinds of woolen cloth and patterned brocade. It is stiffened with a cardboard and lined with green velvet. The pieces of cloth cut in diamond shapes are joined together creating a 3D effect. The central decoration of the front side of the bag is a six pointed star. The handle is attached to a cloth-covered board fastened to the upper rim of the back side. The bag is closed with four pointed straps decorated with buttons and brocade circles.

The inner upper rims of the bag, as well as the interior pocket are trimmed with a decorative ribbon. The letters *H.C.V.* (*N.C.V.*) in one row, the letter *H.* (*N.*) below them, and the initials of the craftsman *Velko Nikolov* in the right inner corner are embroidered on the inner pocket.

This handbag was almost certainly made in 1915, at the same time as the hunting bag cat.no.3, and it was probably intended for the wife the Bulgarian tsar Ferdinand, Eleonora. The inscription on the inner pocket may be shortened from the words: *Her Imperial majesty.*

The sisters *Yelena Emanova* and *Lidiya Nikolovska* donated the bag to the Museum in 2011.

Издавач

МУЗЕЈ НА МАКЕДОНИЈА

За издавачот

Мирјана Нинчовска

Автор на изложбата
и каталогот

Јасемин Назим

Надворешни соработници
Наде Генеvsка-Брачиќ,
Татјана Ѓорѓиеvsка

Превод на англиски јазик
Јасемин Назим

Лектура (македонски јазик)
Јасмина Ѓорѓиева

Црно-бели фотографии
Од семејниот албум на
Јелена Еманова и Лидија Николоvsка

Колор фотографии
Владо Кипријановски,
Мирослав Ѓрчев,
Лазо Плавеvски,
Станко Неделковски

Конзервација
Јагутка Деловска

Дизајн и подготовка на каталогот
Ѓордана Ѓеорѓиеvsка

Техничка реализација на изложбата
Владимир Деловски
Иванчо Велков
Михаило Апостолов

500 примероци

Скопје 2014

Проектот е реализиран со финансиска поддршка на
Министерството за култура на Република Македонија

Publisher

MUSEUM OF MACEDONIA

For the publisher

Mirjana Ninchovska

Author of the exhibition
and the catalogue
Jasemin Nazim

Associate researchers
Nade Genevska-Bračić
Tatjana Gorgioska

Translation into English
Jasemin Nazim

Proof reading (Macedonian)
Jasmina Gorgieva

Black and white photos
Family archive of Jelena Emanova
and Lidija Nikolovska

Color photos
Vlado Kiprijanovski,
Miroslav Grčev,
Lazo Plavevski,
Stanko Nedelkovski

Conservation
Jagutka Delovska

Graphic design and page lay-out
Gordana Georgievska

Technical staff
Vladimir Delovski
Vancho Velkov
Mihailo Apostolov

500 copies

Skopje 2014

The project was realized with the financial support of
the Ministry of Culture of Republic of Macedonia

МОЗАИЦИТЕ ОД ШТОФ НА ВЕЛКО НИКОЛОВ
THE CLOTH MOSAICS OF VELKO NIKOLOV

МУЗЕЈ НА МАКЕДОНИЈА
MUSEUM OF MACEDONIA